

BÉTSI
MAGYAR ÚJSÁG.

EZEN NEVEZET ALATT:

MAGYAR KURIR.

1831-dik

ESZTENDŐRE.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRALY'
KEGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA

MÁRTON JÓSEF,

a' Bétsi Ts. K. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkívül
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírāja.

ELSŐ FÉL-

ESZTENDŐ.

BÉTSBEN,
NEMES HAYKUL ANTAL' BETÜJIVEL.

A' Bagoly a' Böltset példázza, ki bárha setében
Vesztgel is lát ott, hol más semmit se vesz észre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I 120

MAGYAR KURIR.

Nr. 1.

Indult Bétsből, Kedden, Januárius 4-dikén, 1831.

B é t s .

Jan. 2-dikán vala szerentséje az itteni Felsőges Udvarhoz kinévezett Francia Országi Nagy Követnek Marsall Marquis Maison Urnak meghatalmazó levelét Ő Ts. és Apost. Királyi Felsőgenek fényes Audientzián általadni.

Ennek végződésével a' Felsőges Tsászárné fogadta el a' Nagy Követ Ur Udvarlását.

A' közelebb mult Pénteken meghalozott itten hirtelen T. Zabolai Fin ta András Ur, az Erdély Országi Kir. Udvar Cancellariánál Udvari Agens. A' boldogultat a' halalos fojtó szelütés az útszán mentében érte, melly életének legjobb idejében azon szempillantásban véget vetett. Aldás hamvaira!

Közlöltük ugyan a' mult postanapi Ujságlevelünkben a' közelebb tartatott Országgyűlésen hozott XVII tzikkelyek rövid foglalatjának egy részét: de azokat számos Uj Erd. Olvasóinkra nézve itt együtt kiadni szükségesnek tartjuk.

I Tzikk. Tsászari Fő Hertzeg Ferdinánd Magyar Országnak és a' melék-tartományoknak Királyjává felszentetik és megkoronáztatik. Ebben a' tzikkelyben vagy az Ő Fgétől letett esküvésnek formája is.

II. Tzikk. Ő Fge az ifjú Király, igazgatása kezdete után fel esztendő alatt Országgyűlést hirdetni köteles.

III. Tzikk. Ő Fgenek az újonnan koronázott Királynak Honorarium ajánlatik.

IV. Tzikk. Ő Fge az újonnan koronázott Király az ajánlott Honorariumot részszerént a' szegényebb adófizetőknek segéllésére, részszerént a' Magyar Akademia fundálására ajándékozni méltoztatik.

V. Tzikk. A' Magyar koronához tartozó és visszanyert Tartományoknak az Országgal való egyesítésére nézve Ő Ts. K. Felsőgétől egy Biztosság kineveztetik.

VI. Tzikk. A' törvényszékeknél, a' közelebbi főképpen a' Regnicolare Operatumoknak végignézésére szánt Országgyűlésnek ideje alatt, törvényszület nem fog lenni.

VII. Tzikk. A' Magyar Regementeknek adandó 48,000 Rekruták kiállításának módja.

VIII. Tzikk. A' Magyar nyelvel való élés a' közönséges Igazgatásnak külfömbféle ágaiban ki-szélesítettik.

IX. Tzikk. A' megholt Katonai személyeknek hagyott Örökségéről szöll.

X. Tzikk. A' tengersonak és a' Radobojai kénkőbányának igazgatása a' Magyar Kir. Kamara alatt legyen.

CC*

XI. Tzikk. Minden határigazító Biztosságnak, ha egyik Országgyűlésétől kiküldettetik; a' közelebbi másakra jelentést kell tenni.

XII. Tzikk. Horvát Országának a' Száván túl eső részében a' Frantzia Uraság ideje alatt vett, adott, vagy exequált jószágokról szöll.

XII. Tzikk. A' Sz. Mártoni Fő Apát-Urság köteles a' Praedialis jószágokat kiosztani.

XIV. Tzikk. Az 1790: 55, és 1792: 12 törvénytzikkelyeknek ideiglenes határozásai (az Urbarialis dolgokról) a' jövő Országgyűlésig tellyes erejekben meghagyattatnak.

XV. Tzikk. Az Ország Rendei, Ő Fgéhez az ifjú Királyhoz való méjj tiszteleteknek és igaz szereteteknek jeléül Ő Fgénék Udvari Mesterét Ő Exczáját Gróf Bellegarde Henrik Urat, Arany gyapjas vitézt, Ministert, Feldmarsalt, 's a' t. 's a' t. és

XVI. Tzik. Gróf Salis Rudolf, és Segur August Urakat, Ő Fgénék az ifjú Királynak Kamarásait az Ország Indigenai között felveszik, a' Taxaknak elengedésével.

XVII. Tzikk. Meghatároztatik, hogy azok az Indigenak, kik a' Taxat letenni elmulatták, az 1827: 37 tzikk. szerént, az Indigenaknak laistromából kitöröltessenek, és jövendőben Senki addig törvénytzikkelybe ne iktattassék, míg a' Taxát le nem fizette.

O r o s z O r s z á g.

Sz. Pétervár, Dec. 15 kén Ő Félége a' Tsászár elvégezte magában, hogy a' pártos lengyeleket fegyverrel engedelmességre térítse. E' végre a' birodalomnak nyugoti határinál egy táborn parantsolt öszvegyűjtetni, melly is a' következő Sereg-Osztályokból fog állani: a'

külön Test-Űző Sereg-Osztályból, a' Granátéros Sereg-Osztályból, az 1-ső és 2-dik gyalog Sereg-Osztályokból, a' 3-dik és 5-ik Tartalék lovas Sereg-Osztályokból és a' külön Litvaniai Tábor-Osztályból. — Egy Tsászári Ukas Dec. 13-káról, ennek a' (mintegy 150,000 főből álló) tábornak Fővezérjévé Feldmarsal Gróf Diebits-Sabalkanski Urat kinevezi és mindazon jussokkal 's hatalmakkal felruházza, mellyek egy hadraszállott nagy tábornak fővezérjét megilletik. Egy másik Ts. Ukas a' lengyel Ország mellett fekvő tartományokat, nevezetesen a' Grodnói, Wilnai, Minski, Podoliai és Wolhyniai Kerületeket és Bialystock tartományt háborúbeli állapotba helyheti és az említett Tábor nevezett fővezérjének hatalma alá veti.

General Gróf Toll a' mondott tábornál a' General-Stábnak Fejévé; General Neidhardt Fő Quartélymestéré; General Suchosanet az Artilleriának Vezérjévé; Ingenieur-General Dachen az In'sinör Testnek fejévé, 's a' t. 's a' t. kinevezettek. A' tábori kórházaknak igazgatása Oberster Tischen Urnak (a' Pétervári katona-ispotályok mostani fő Felügyelőjének) adattatott.

Az Éjszaki Méh közli egy lengyel nemesnek (ki Pétervárban lakik) testvérjéhez haza Lublinba írott levelét, ekképpen:

„Nem tudom kifejezni azt az érzést, melly abban a' pillantásban elfogott, midőn a' Varsói felzendülés híret meghallottam. En, szeretem Hazámat, de igazat szollván könnyebben esett volna szívemnek azt hallani, hogy Varsó porrá égett, vagy a' föld alá süjdedt — mert akkor legalább pirulás nélkül fájlalhattam volna a' várost — de most most tsak bosszúság tölti

Ielkemet. Mit jelentenek mind ezek? Mitsoda gonosz lélek sugallhatta Varsó lakosinak azt a gondolatot, hogy törvényes Urok ellen felkeljenek? Mi fegyverkeztette fel kezeiket azok ellen a hazájok fiai ellen, kik a' betsülethez kötelességhez, és esküvésekhez hívek maradtak? Elmém eltéved a' találgatásban, szívem borzad és nem esmér indító okokat. Lengyel Ország soha olly boldog nem volt mint 1815 óta, Sándor Császár ideje olta 's a' t. 's a' t.

L e n g y e l O r s z á g.

Varsó Dec. 25-kán. A' Dictator 18-ikban estve a' főhatalmat letéven, a' Nemzet Képviselei szükségesnek találták az Országgyűlésnek rendes megnyitására kiszabott napot (Dec. 21-két) meg nem várni és 20-dikban újra öszvegyülni egy rendkívül való Ülésre, hogy az Országot és a' tábornok főigazgató és fővezér nélkül lenni ne hagyják. A' K ö v e t e k H á z á b a n előterjesztette a' Marsal, hogy General Chlopicki a' Dictator-ságot bizonyos feltételek alatt, mellyek erántmár véle értekeztek, kész újra felvállalni. A' Házitoknokja felolvasta javallatúl egy alap rajzát az erről hozandó Végezésnek, mellyet a' K ö v e t e k h o s z s z a s vitatás után egy kis változtatással el is fogadtak. A' felolvasott javallatígy hangzott:

„Az Ország gyűlés Lengyel Országban, melly a' Senatorok Házából és a' K ö v e t e k H á z á b ó l áll — fontolóra véven a' rendkívül való helyheztetést és a' környülállásoknak, mellyekben az Ország e' pillanatban vagy on, sürgető voltát 's a' t. 's a' t. rendeli és végezi a' mi következik: 1) General Chlopicki Jó'se fvészi a' legfőbb és legnagyobb hatalmat, mellynek gyakorlásában ő semmi felelés alá nem vettethetik, és Di-

tatorra neveztetik. 2) A' Dictator hatalma megszűnik, mihelyt ő azt magától önként leteszi vagy mihelyt a' következő tzikelyben megnevezett Országos Kiküldöttség a' Dictator helyébe egy másik Generalissimust választ, és ez a' választott Generalissimus a' Fővezérséget a' tábornál által vette. 3) Ez a' Kiküldöttség áll a' Senatus Elölülőjéből és két ő által választott Senatorokból, mint szintén a' K ö v e t e k H á z á n a k M a r s a l j á b ó l (Elölülőjéből) és e' Házának három ő általa választott tagjaiból 4) Abban az esetben ha a' Dictator meghalna, vagy hatalma megszűnne, az Országgyűlés azonnal elkezd munkásságát, mihelyt tagjainak fele száma öszvegyül. 5) A' Dictator tetszése szerint választja az Igazgatószéknek tagjait. 6) Az Országgyűlés e' jelen Végezésnek kihirdetése után egyszeriben megoszlik. Míg a' Dictator-ság tart, a' Rendek tsupán a' Dictator hívására gyűlhetnek öszve.“

A' felolvasás után jelenti a' Marsal, hogy General Chlopicki a' Dictator-ságot tsupán az itt kitett feltételek alatt vállalja fel, annál fogva arról nints szó kelljen e' valamit változtatni a' felolvasott javallatban, hanem tsak az, a' kérdés, elfogadtassék e' az a' maga egész tellyességében, vagy ne fogadtassék? A' tárgy felett 24 Tagok kívántak szólni. Moravski Ur azt tanátsolja, hogy a' Dictatornak adattassék által a' Királyi hatalom. De a' Marsal visszszonozá, hogy erről most nints szó, megengedte mindazáltal néki, hogy tanátsolatját a' Ház asztalára letehesse és majd később on voks alábotsáthassa. A' többi szóllók a' javallatnak elfogadása mellett beszéltek. Ledochovski Ur azt az egy Változtatást kívánta tétetni a' felolvasott javallatban, hogy a' Dictatorságra vígyázó Országos Kiküldöttségnek tagjai az Ország két Házai által (nem pedig pusztán Elölülői

által) választassanak, 's annál fogva a' Végzés-rajznak 3-dik tiziklje így módosítottassék: — „5) Azt a' Kiküldöttséget, mellyről az előbbeni tizikkelyben szó vagyon, a' következő személyek fogják tenni. a' Senatusnak mostani Elölülője öt Senatorokkal együtt kiket a' Senatus választ, és a' Követek Házának Marsalja nyoltz Követekkel együtt (egy egy mind a' 8 Vajdaságból) kiket a' Követek Háza választ.“ — Ez a' tanáts nagytisztestét nyert a' Házban; azért is Követséget küldöttek General Chopicz kihoz, hogy ötöt a' 5-ik tizikkelynek megváltoztatására (a' fentebbi szavak szerént) reábirják. — Azután voks alá bocsátott Moravski Követ tanátsolatja, de nagy többséggel félrevetett. — Viszszatérven a' Követség a' Dictatortól, jelenti hogy ő a' Ház kívánságának enged, és az említett változtatásban megegyez. Ekkor a' Végzés ez új formájában felolvastatik, voksra bocsátatik, 108 szóval (1 ellen) elfogadtatik, a' Főrendek Házához általküldetik és ott is egyakarattal jóváhagyattatik. E' meglévén, mind a' két Ház kinevezte Tagjait a' Dictator mellé való Országos Biztosság-nak. Estve 8 órakor a' két Ház egyesült, a' Dictator a' gyűlésben megjelent és az Elölülő kezéből a' többször említett Végzést elfogadta. Az ő eltávozásá után jelenti az Elölülő, hogy az Országgyűlés, e' Végzésben kitett határozása szerént, megoszlik. Elvégezték mindazáltal a' két Házak, hogy minekelőtte széljel mennének egy Biztosságot neveznének ki, annak a' Nyilatkoztatásnak kidolgozására, melly a' Revolutiot okával együtt Európa szemeinek eleibeterjeszse.

General Chopiczki felvén újra a' Dictatorságot, egy hirdetést bocsátott a' Lengyel Nemzethez, mellyben előadja, mik indították ötöt a' fő hatalom-

nak ismétlenül felvállalására. Továbbá, egy Rendelése Dec. 21-kéről, az Ideigleni Kormányzékot megoszlatja, és annak helyébe egy legfőbb Nemzeti tanátsot állit az Ország belső dolgainak igazgatására. Ennek a' legfőbb Nemzeti tanátsnak tagjaivá 1) Hg Czartoryski Adám Urat a' Senatus Elölülőjét 2) Gróf Ostrovszki Ulászló Urat, az Országgyűlés Marsalját; 3) Senator és Vajda Hg Radzivil Urat, 4) Senator és Kastellan Dembovski Leon Urat. 5) Barzikovszki Urat az Ostrolenkai Kerület Követjét — kinevezte. A' Ministereknek vagy helytartóiknak e' tanátsban székek és szavok vagyon. Egy másik Rendelése a' Dictatornak, Professor Lelevel Urat, mjnt. az egyházi és Oskolai dolgokra ügyelő Ministerségnek helytartóját, Niemojovszki Urat, mint Justitz-Ministeri helytartót, General Krasinski Urat, mint Hadi Ministeri helytartót hivataljokban megerősíti; és Belső Ministeri helytartóvá Gróf Lubienzki Urat, 's Finantz-Ministeri helytartóvá Gróf Jelszki Urat kinevezi.

A' Fővárosnak megerősítésében, kiváltképpen Praga Külső városnál a' munka serényen foly. — Az ideigleni Kormányzék a' feljebbi napokban a' Dictator 200,000 forintnyi Pensióval megkínálta, de a' Dictator az ajánlást el nem fogadta.

Az Orzágnak minden lakosai, a' mint már tudva van, 15—45 esztendő között fegyvert fognak a' Hazavédelmére. Ők formálják az úgy nevezett Nemzeti Gárdát; egyedül azok vannak kivéve a' Nemzeti Gárda szolgálatja alól, kik mint Vadászok (fél rendes katonák) saját költségeken felfegyverkezve, szolgálatjokat a' tábornál ajánlák. A' Dictator ezekre az Önkéntvállalkoztakra vagy Kurpokra nézve — a' mint ma-

gokat nevezik — azt végezte, hogy ezek minden Vajdaságban, a' Vajdaságbeli fővezér alatt álljanak, tulajdon Bataillonokra osztassanak, 's mindenik Vadász Bataillon 600 főből álljon 4 Kompániákra szakasztva. A' Plocki és Augustovi Vajdaságokban ilyen Vadász-Bataillonok már több számmal vagynak.

Frantzia Ország.

Páris Dec. 25-kán. Az ítélet, melly a' Fő Rendek Széke által Dec. 21-kén estve 10 órakor a' rab Ex-Ministerekre ki mondattatott, így hangzik:

„A' Fő Rendek Széke meghalgtatván a' Követek Házának (Vádló-) Biztosait beszédjeikkel és a' Vádoltattakát mentségeikkel;

„Megfontolván, hogy a' Jul. 25-iki Rendelések az 1815-ki Chartat a' Választó-törvényeket és a' Sajtószabadságáról zálog törvényeket nyilván megsértették és hogy a' Királyi hatalom a' törvényhozói hatalmat bitangolta;

„Megfontolván, hogy ha szinte X Károly Királynak személyes akarata a' Vádoltattakat eltökélésre tsábithatta is, ez a' környüállás mindazáltal őket a' törvényes felelés alól fel nem mentheti;

„Megfontolván, hogy Hertzeg P. P. P. Augustus Julius Armand Mária mint Külső Minister, ideigleni Hadi Minister és a' Ministeritanátsnak Elölülője, — Gróf Peyronnet Péter Dienes, mint Belső Minister, — Chantelauze János Claudius Boldisár Victor, mint Petsét-örző Justitz Minister, — és Gróf Guernon-Ranville Martialis mint Egyházi és Oskolai dolgokra ügyelő Minister a' Jul. 25-diki Rendeléseket, mellyeknek tövénytelenségét magok elesmerték, alólírták; — hogy azoknak tellyesítését végrehajtani törekedtek, és a' Királynak azt taná-

tsolták, hogy Páris Ostromkori állapotba vettesék, hogy a' Polgároknak törvényes ellentállását fegyver erejével meggyőzzék;

„Megfontolván, hogy ezen tettek a' Hazaárulásnak (trahison) bűnét, melly az 1814-iki Chartanak 56 ik tzikkelyében ellátva vagyon, tészik: Hertzeg Polignac Augustust, Gróf Peyronnet Pétert, Chantelauze Jánost és Guernon Ranville Martialist mint Árulokat bűnösöknek ítéli.

„Megfontolván, hogy az Árulásnak büntetése törvény által meghatározva nintsen, és annál fogva az Itélőszék kéntelen e' hijjányt kipótolni; — a' fenyítő törvénykönyvnek 7-dik tzikkje szerint, melly a' Deportatiot *) a' teszi és betstelenítő büntetések közzé teszi; ugyan azon törvény-könyvnek 17-dik

*) Deportatio, Számkiűzés 1) a' Rómaiaknál Augustus ideje óta szokásban lévő neve a' kiűzésnek egy bizonyos szigetbe, de a' mellynek legalább is 50,000 lépésnyire kellett feküdni a' száraztól, de sem Kos, sem Rhodos, sem Lesbos, sem Sardinia szigete nem lehetett. Keményebb büntetés volt a' számkivetésnél (Exilium); mivel a' számkiűzőtt (Deportatus) nem tsak nem választhatta tetszése szerint mulatása helyét, hanem el is vesztette minden vagyonát és polgári jussát, úgy hogy néki testamentomot tenni sem volt jussa. Ellenben a' Számkivetett (Relegatus) tsupán a' Rómában vagy egy bizonyos tartományban való lakhatás jussát vesztette el. A' Számkivetést nem követte a' polgári halál (capitis deminutio); ellenben a' Számkiűzéssel együtt járt, mivel az Capitis deminutio media volt, Ovidius p. o. tsak számkivetve volt, nem számkiűzve. — 2) a' Frantziáknál a' Revolutio idejében újra szokásba jött e' régi nemű büntetés. A' számkiűzés helye Cayenne volt, vagy Port Marat Madagaskár szigetében. A' számkiűzőtt betstelené lett és polgári

tzikkje szerént, melly a' Deportatiot holtigtartónak határozza; a' 18-dik tzikk. szerént, melly annak következéséül a' Polgári halált lenni mondja; és a' Polgári törvénynek 25-dik tzikkje szerént, melly a' Polgári halálnak következéseit elszámálja;

„Megfontolván, hogy Frantzia Országának Száraz-Európai birtokán kívül nintsen olyan hely, a' hová a' Deportatoria Itéltettek vitethessenek és fogságban őriztethessenek:

„Itéli Polignac Hertzeget örökös rabságra az Országának Száraz-Európai birtokában, megfosztja rangjától, titulusaitól, és Vit. rendjeitől, polgáriképpen megholtnak mondja, a' polgári halálnak minden következésével; a' mint azok a' fent megnevezett törvénytzikkelyekben megírva vagynak.

„Gróf Peyronnet Pétert, Chantelauxe Jánost és Gróf Guernon-Ranville Martiált örökös rabságra itéli a' Törvényszék, és rendeli, hogy ők a' Fenyítő törvénykönyvnek 28 és 29 tzikkjei szerént, törvényes tilalom (Interdict) alatt maradjanak, és rangjuktól titulusaiktól 's Rendjeiktől hasonlóan megfosztja; és mind négyöjöketszemélyesen és öszveséggel a' Perköltségnek megtérítésében marasztalja.

„Parantsolja, hogy e' jelen Itélet a' Követek házának egy Követség által megvitessék, és Párisban valamint az Or-

tekintetben megholt. A' közelebbi 30 esztendőök alatt újra kiment a' szokásból: — Nagy Britannia Botanica Baibe, Orosz Ország Sibiériába szokta küldeni számküszölteit.

szágnak minden egyéb helységekben kiszégeztessék és a' bizonyos végrehajtás végett a' Petsét-Örző Justitz Ministerhezoda küldetessék. — Költ és kimondatott a' Fő Rendek Székének Palotájában, hol az alól írt. . . . (itt következnek a' jelen volt Országnagyoknak nevei) . . . Urak széket ültek.“

P á p a B i r t o k a.

Róma Dec. 17-kén. A' harmtntz öt Kárdinálók, Dec. 14-kén délután a' Conclaveba bementek.

Midőn Ő Eminentziáik a' Pál kápolnájába belépnének, a' „Veni Creator Spiritus“ elénekeltetett, és a' szokott könyörgések elmondattak. Azután Kárdinál-Dekán Pacca egy rövid hathatós beszédet tartott, mellyben a' Szent Collegiumot intette, hogy a' Szent Egyháznak minél elébb új fő pásztor adjon.

Dec. 15-dikén minden templomokban elkezdődött az Imádság pro Eligendo summo Pontifice, melly folyvást tartatni fog a' Szent Széknek üres ideje alatt, valámig a' Pápa választás meg nem esik.

Rómában, harmadnappal az előtt, minekelőtte a' Kárdinálók a' Conclaveba bementek volna, egy Öszveesküvés fedeztetett fel, mellynek következésében sokan elfogattattak, és néhányan közzülök a' városból kitiltattak. Ez utolsók között vagyon St. Leu Grófnak (Buonaparte Lajosnak a' hajdani Hollandiai Királynak) egyik fija.

Szerkesztető és Kiadó Márton József, Professor. (Landstrasse Nro 273.)

Nyomtató: Nemes Haykul Antal. (Obere Bäcker-Strasse Nro 755.)